

กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์จากวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ สู่การใช้ประโยชน์และสร้างความยั่งยืนของชุมชน

Knowledge Management Process for Product Development from Thai Song–Dum Culture to Utilization and Sustainable Community

รุจิราภา งามสระคู

Rujirapha Ngamsakoo

คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Faculty of Industrial Technology, Phranakhon Rajabhat University

โสธรรมา เครือเมฆ*

Soracha Kruamek*

อะเคือ กุลประสูติดิлок และคณะ

Akua Kulprasutidilok et al.

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Faculty of Science and Technology, Phranakhon Rajabhat University

*soracha1723@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ ใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์ โดยนำเอกลักษณ์การแต่งกายของชาวไทยทรงดำมาออกแบบบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำเพื่อใช้กับผลิตภัณฑ์ยาต้ม ยาหม่องที่มีมะแขว่นเป็นส่วนผสมสำคัญ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ 2) ความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ 3) ถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำเป็นการวิจัยแบบผสมโดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่มคือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 13 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง กลุ่มผู้บริโภคและผู้สนใจในบรรจุภัณฑ์ จำนวน 407 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบตามสะดวก และกลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับการถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำจำนวน 102 คน ได้มาโดยความสมัครใจ

ผลการวิจัยที่สำคัญมีดังนี้ 1) ได้บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำจำนวน 10 แบบ 2) ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) ถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำให้แก่ทีมผู้ช่วยวิทยากร จำนวน 10 คน กลุ่มนักเรียนและประชาชน ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน 92 คน และการคืนข้อมูลแก่ชุมชน 4) มีการจัดตั้งกลุ่มอาชีพตุ๊กตาไทยทรงดำบ้านดอน 5) มีการจดสิทธิบัตรด้านการออกแบบบรรจุภัณฑ์

คำสำคัญ : การจัดการความรู้ บรรจุภัณฑ์ ตุ๊กตาไทยทรงดำ ยาต้ม ยาหม่อง

Abstract

This research utilized the knowledge management process to develop and design packaging products, using the unique dress of the Thai Song Dam people for inhalants and balm doll products containing Zanthoxylum Limonella or Ma-Kwaen. This research objective aimed to 1) design and develop Thai Song Dam doll packaging products, 2) evaluate consumers' opinions of the products, and 3) convey the production process of the packaging products. This study used a mixed research method. The sample groups were divided into three groups: 13 key informants were selected using purposive sampling, 407 consumers and general people, who were interested in packaging products, were selected using convenience sampling, and 102 people involved in conveying the production process of Thai Song Dam doll packaging products volunteered.

The results of this research were as follows: 1) It was found that there were ten styles of Thai Song Dam doll packaging products; 2) Consumers' opinions of Thai Song Dam doll packaging products were at a high level; 3) The production process of Thai Song Dam packaging products was conveyed to a team of 10 assistant lecturers and 92 people and students in Ban Don Subdistrict, U-Thong District, Suphan Buri Province, and the community; 4) The professional group of Ban Don Thai Song Dam Doll was established; and 5) There was a patent on Thai Song Dam doll packaging design.

Keywords : knowledge management, packaging, Thai Song Dam doll, inhaler, balm

บทนำ

ประเทศไทยมีกลุ่มชาติพันธุ์กระจายอยู่ในภูมิภาคต่าง ๆ จำนวนมาก ไทยทรงดำเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์เหล่านั้น ถิ่นฐานดั้งเดิมของไทยทรงดำอยู่ในประเทศจีนและประเทศเวียดนาม อพยพเข้ามาในประเทศไทย ในสมัยกรุงธนบุรี พ.ศ. 2322 ช่วงแรกของการอพยพเข้ามาได้ตั้งถิ่นฐานที่จังหวัดเพชรบุรีมากที่สุด ต่อมาได้ย้ายไปหลายจังหวัดของประเทศไทย จังหวัดสุพรรณบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีชาวไทยทรงดำอาศัยอยู่มาก โดยกระจายอยู่ในอำเภอต่าง ๆ ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ประชากรหลักของชาวไทยทรงดำจะอาศัยอยู่ในอำเภออุทุมพร โดยตำบลบ้านดอน เป็นชุมชนหนึ่งที่มีประชากรไทยทรงดำอาศัยอยู่หนาแน่น มีจำนวนครัวเรือน 2,311 ครัวเรือน และจำนวนประชากร 27,724 คน (Bandon Subdistrict Municipality, 2018) ชุมชนไทยทรงดำเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความโดดเด่นในการสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญาพื้นบ้านที่มีความโดดเด่นชัดเจน คือด้านการแต่งกายของชาวไทยทรงดำซึ่งแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้ 2 แบบ หากเป็นเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวันจะออกแบบให้ใช้งานได้สะดวกและทนทานต่อการใช้งาน เช่น เสื้อก้อม เป็นเสื้อลำลองใส่ได้ทั้งชายและหญิง เสื้อท่งเทง เป็นเสื้อเหมาะสำหรับใส่ไปทำงานทำไร่ ส่วนเครื่องนุ่งห่มสำหรับงานที่เป็นพิธีการจะประกอบด้วยเสื้อและกางเกงที่ออกแบบให้มีลักษณะเฉพาะเหมาะกับพิธีกรรมนั้น ที่สำคัญได้แก่ เสื้อฮี เป็นเสื้อสำหรับชายหญิงชาวไทยทรงดำทุกคนต้องมีไว้ใช้ในงานพิธีกรรมต่าง ๆ เช่น

แต่งงาน งานศพ เช่นผีเรือน เป็นต้น (Tintasuwat, 2002) และเครื่องแต่งกายทุกแบบจะใช้สีดำจึงเป็นที่มาของชื่อไทยทรงดำ วิธีการดำรงชีวิตของชุมชนไทยทรงดำส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำให้มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ หากมีรายได้เพิ่มย่อมเป็นสิ่งที่ดี และเนื่องจากชุมชนมีความภูมิใจในวัฒนธรรมของตนเอง จึงต้องการผลิตภัณฑ์ที่แสดงถึงวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำ ที่นำทุนทางวัฒนธรรมมาเพิ่มคุณค่าและมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจและสังคม ส่งเสริมอุตสาหกรรมทางวัฒนธรรม โดยผลิตภัณฑ์ที่พัฒนาขึ้นมาจำเป็นต้องมีประโยชน์ต่อการอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ อีกทั้งการเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ใช้กระบวนการจัดการความรู้เพื่อให้ชุมชนโดยเฉพาะชุมชนไทยทรงดำในตำบลบ้านดอนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักซึ่งมีความพร้อมที่เกี่ยข้องกับวัฒนธรรมไทยทรงดำและความพร้อมในการรับองค์ความรู้และได้ร่วมกันออกแบบผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาที่แต่งกายด้วยชุดไทยทรงดำทั้งชายและหญิง เพราะเป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมที่โดดเด่น ภายในตุ๊กตาบรรจุยาต้ม และยาหม่องซึ่งมีส่วนผสมของสมุนไพรไทยเป็นหลัก เพื่อนำไปพัฒนาโดยได้ผลลัพธ์ของการวิจัยที่สามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์และสืบสานวัฒนธรรมไทยทรงดำให้คงอยู่ซึ่งเป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้วยตัวของชุมชนเอง

วัตถุประสงค์

1. ออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ โดยกระบวนการจัดการความรู้
2. ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ
3. ถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ เพื่อพัฒนาเป็นสินค้าที่สะท้อนภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของไทยทรงดำ

บททวนวรรณกรรม

วัฒนธรรมการใช้ผ้าและเครื่องแต่งกายของชาวไทยทรงดำ

วัฒนธรรมการใช้ผ้าของชาวไทยทรงดำมีการใช้ผ้าหลากหลายรูปแบบ โดยมีความเชื่อและพิธีกรรมควบคู่ไปด้วย นับแต่เริ่มผลิตจนถึงการนำไปใช้ เช่น ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับเส้นใยและวัตถุดิบ ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับสีย้อมผ้า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับลายผ้า ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับกระบวนการผลิตผ้า การแยกแยะระหว่างผ้าและเครื่องนุ่งห่มที่ใช้ในพิธีกรรมและในชีวิตประจำวัน รวมทั้งเครื่องใช้ที่ผลิตจากผ้าล้วนมีความเชื่อและพิธีกรรมกำกับอยู่เสมอ

สำหรับชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี มีองค์ความรู้ในเรื่องการนำผ้ามาผลิตเป็นเครื่องใช้และเครื่องแต่งกาย โดยพบว่างานหัตถกรรมจากผ้าแบ่งเป็น เครื่องนุ่งห่ม และเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งชาวไทยทรงดำมีลักษณะทางวัฒนธรรมที่รักษาขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมไว้ได้มาซึ่งอัตลักษณ์ที่เด่นชัดได้แก่ การแต่งกายที่แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ เสื้อผ้าสำหรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้แก่ เสื้อก้อม ผ้าทอลายแดงโม ผ้าเปียว กับเสื้อผ้าสำหรับใช้ในโอกาสพิเศษทั้งงานมงคลและงานอวมงคล ชาวไทยทรงดำนิยมแต่งกายด้วยผ้าสีครามเข้มเกือบดำ เสื้อผ้าเกือบทั้งหมดไม่มีลวดลาย ยกเว้นเสื้ออีที่ใช้ในพิธีกรรมจะปักลวดลายสวยงาม แต่จะปกปิดด้านที่มีลวดลายไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จะนำด้านมีลวดลาย

มาคลุมโคงศพยามตาย นอกจากนี้กระดุมติดเสื้อก้อมของชาวไทยดำยังมีความน่าสนใจ เพราะจะติดกระดุมจำนวนมากและเป็นกระดุมเงินที่มีรูปแบบเฉพาะตัว ส่วนเครื่องใช้ประจำตัวของชาวไทยทรงดำมีหลากหลายชิ้นซึ่งทำมาจากผ้าและลวดลายการปะผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ ประกอบด้วยกระเป๋าคาดเอว ย่าม และหมวก (Ngamsakoo & Pollawan, 2018)

แนวคิดการออกแบบผลิตภัณฑ์

ความหมายของคำว่า ออกแบบผลิตภัณฑ์จะมีอยู่ 2 ส่วน คือส่วนของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่กับส่วนของการปรับปรุงหรือพัฒนามาจากของเดิม การที่จะได้มาซึ่งรูปทรงของผลิตภัณฑ์ในส่วนหนึ่งจะได้แนวความคิดมาจากแบบเดิมแล้วนำมาพัฒนาให้เข้ากับบทบาทของสังคมยุคใหม่และค่านิยมในการดำรงชีวิตของมนุษย์ การออกแบบที่ดีนั้นต้องมีหลักเกณฑ์ในการยึดถือปฏิบัติที่ถูกต้อง ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับนักออกแบบ ได้แก่ (1) หน้าที่ของการนำไปใช้ที่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้แบ่งได้ 2 กลุ่ม คือ ประโยชน์ใช้สอยด้านจิตใจและประโยชน์ใช้สอยทางกายภาพ (2) ความปลอดภัย โดยการออกแบบควรคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้ (3) ความทนทานของผลิตภัณฑ์จะต้องมีความแข็งแรงในตัวผลิตภัณฑ์หรือโครงสร้าง (4) วัสดุที่นำมาใช้งานนั้นต้องเหมาะสมกับประโยชน์ใช้สอย ความคงทนถาวร (5) โครงสร้างผู้ออกแบบจะต้องศึกษาโครงสร้างโดยธรรมชาติของสิ่งเหล่านั้นให้เข้าใจเป็นอย่างดี (6) ความสวยงามการออกแบบควรจะมีมีความสวยงามเพราะช่วยดึงดูดความสนใจ และ (7) ลักษณะเด่นพิเศษเฉพาะอย่าง โดยจะต้องมีจุดดีของแต่ละสิ่งออกมาอย่างเด่นชัด (Janpla et al, 2016)

ในการวิจัยนี้จึงได้ทำการจัดการองค์ความรู้เกี่ยวกับอัตลักษณ์ และวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยทรงดำที่โดดเด่นมาออกแบบและพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ เพื่อใช้เป็นของขวัญ ของฝาก ของที่ระลึก ที่สื่อถึงชุมชนชาวไทยทรงดำและต่อยอดในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการตระหนักในคุณค่าของวัฒนธรรมของชุมชน นำไปสู่การอนุรักษ์และสืบสานต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงพัฒนาที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ การดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะดังนี้

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 1 ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ และเพื่อถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ

- **กลุ่มเป้าหมาย** โดยศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ได้แก่ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยทรงดำ จำนวน 13 คน ประกอบด้วยกลุ่มย่อย 5 กลุ่ม คือ กลุ่มวัฒนธรรม จำนวน 3 คน กลุ่มสถานศึกษา จำนวน 5 คน กลุ่มท่องเที่ยว จำนวน 1 คน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 คน กลุ่มขับเคลื่อนองค์ความรู้ จำนวน 2 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

(2) กลุ่มตัวอย่างที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ได้แก่ กลุ่มผู้ช่วยวิทยากร (แม่ไก่) มีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน กลุ่มผู้ที่เข้ารับการถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ จำนวน 92 คน ได้มาด้วยความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม

- **เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล** ประกอบด้วย (1) แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม (2) ประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม และ (3) เครื่องบันทึกเสียงและภาพสำหรับการบันทึกเสียงและภาพถ่าย

- **การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ** ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาจากการสนทนากลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ด้วยการสร้างข้อสรุปย่อยของข้อมูลชุดต่าง ๆ ด้วยวิธีการหาความเชื่อมโยง และความสัมพันธ์ของข้อมูล การตรวจสอบข้อมูลจากคนต่างกลุ่มต่างสถานะในเรื่องเดียวกันและการตรวจสอบข้อมูลอ้อมตัว

การดำเนินการระยะที่ 1 ประกอบด้วย การเตรียมการ การดำเนินการขั้นตอนที่ 1 มี 4 กิจกรรม การดำเนินการขั้นตอนที่ 2 มี 5 กิจกรรม และการคืนข้อมูลสู่ชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้

- **การเตรียมการ** เป็นการเตรียมชุมชนเพื่อให้มีความพร้อมในการเข้าร่วมการวิจัยโดยคณะวิจัย ประชุมร่วมกับกลุ่มเป้าหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมไทยทรงดำ ได้แก่ หน่วยงาน องค์กร กลุ่มอาชีพ และชาวไทยทรงดำในชุมชน

- **การดำเนินการขั้นตอนที่ 1** การออกแบบและพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ พัฒนาสูตรยาต้มและยาหม่อง ประกอบด้วยกิจกรรมย่อย 4 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 การออกแบบและพัฒนารูปแบบบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ

(1) คณะวิจัยออกแบบร่างบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำและนำแบบร่างบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำที่ร่างขึ้นในเบื้องต้น ให้ผู้ทรงคุณวุฒิในชุมชนที่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยทรงดำ จำนวน 3 ท่าน ได้แก่ ประธานศูนย์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไตดำโบราณ ประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนทอผ้าที่กระตุกบ้านยางลาว และประธานศูนย์ศึกษาไทยดำ สุพรรณบุรี(ประเทศไทย) ผ่านทางระบบออนไลน์เพื่อขอคำปรึกษาและเพื่อให้ตรวจสอบความถูกต้อง ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะบางประการและคณะวิจัยได้ปรับร่างรูปแบบบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำตามข้อเสนอแนะเพื่อให้มีความถูกต้องสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

(2) ดำเนินการสนทนากลุ่มกับตัวแทนกลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มท่องเที่ยว กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสถานศึกษา และกลุ่มขับเคลื่อนองค์ความรู้เพื่อยืนยันข้อมูลให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผลลัพธ์ที่ได้จากกิจกรรมนี้คือ ได้ต้นแบบบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำจำนวนทั้งสิ้น 10 แบบ แบ่งเป็นชาย 5 แบบ หญิง 5 แบบ

กิจกรรมที่ 2 การประเมินร่างต้นแบบบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ โดยการขอรับการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเป็นผู้มีประสบการณ์ด้านวัฒนธรรมไทยทรงดำ ด้านการออกแบบหรือด้านงานประดิษฐ์ ผลการประเมินในภาพรวม ผู้เชี่ยวชาญมีความพึงพอใจกับต้นแบบทั้ง 10 แบบ โดยมีความเห็นว่าบรรจุภัณฑ์มีความสวยงาม น่าสนใจ สะท้อนเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชนเป็นอย่างดี ในด้านคุณภาพมีความเห็นว่า วัสดุได้เหมาะสม มีรายละเอียดของการปั้นที่สวยงามแสดงถึงความละเอียดประณีต นอกจากนี้ได้ให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อนำมาปรับปรุงผลงานให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น การปรับแก้ทรงผม การปั้นเกล้าของตุ๊กตาผู้หญิงให้ถูกต้องใกล้เคียงกับรูปแบบจริงที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ บรรจุภัณฑ์ควรมีการเคลือบด้าน ควรมีตราประทับแสดงบนบรรจุภัณฑ์ที่บ่งชี้ว่า บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาคือของชุมชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน พร้อมทั้งตั้งชื่อให้กับตุ๊กตาแต่ละแบบเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์โดยเป็นชื่อที่ชาวไทยทรงดำนิยมใช้เรียกชื่อบุคคล

กิจกรรมที่ 3 การพัฒนาสูตรดินประดิษฐ์ เพื่อนำมาปั้นต้นแบบบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ โดยใช้ดินปั้นชนิดปั้นแล้วแห้ง (Air Dry Clay) ที่มีคุณสมบัติพิเศษคือ มีความยืดหยุ่นสูง สามารถปั้นหรือตัดไปตามรูปทรงที่ต้องการ ผสมสีได้ดี ขึ้นงานเมื่อแห้งแล้วมีความแข็งแรงและเสมือนจริง นอกจากนี้ยังคำนึงถึงการใช้วัตถุดิบที่มีราคาไม่สูง สามารถหาได้ง่าย โดยดินประดิษฐ์ที่ใช้นั้น ใช้แป้งข้าวโพดผสม กาวลาเท็กซ์เป็นวัตถุดิบหลัก จะได้ดินประดิษฐ์สีขาวที่มีความยืดหยุ่น สามารถนำไปผสมกับสีต่าง ๆ ได้แก่ สีอะคริลิก สีน้ำมัน ซึ่งวิธีการผสมแป้งและการผสมสีเพื่อให้ได้สีต่างๆ ที่เหมาะสมกับการใช้งานนั้น ผลการทดลองได้สูตรดินประดิษฐ์ที่ใช้ในการปั้นบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ซึ่งมีส่วนประกอบที่สำคัญได้แก่ แป้งข้าวโพด 250 ml กาวลาเท็กซ์ 125 ml เบป๊ออยล์ 45 ml ดินตามสูตรดังกล่าวนี้สามารถใช้ได้ดีกับ สีอะคริลิกและสีน้ำมัน โดยประเภทของสีที่ใช้กับส่วนต่างๆ ของตุ๊กตา ประกอบด้วย (1) ประเภทสีอะคริลิก สีส้ม สีเนื้อ ผสมส่วนหัว แขน และลำตัว สีดำ สีแดง สำหรับการวาดลวดลายหน้าตา สีแดง สีขาว สีเหลือง สีเขียว สีฟ้า สีส้ม สำหรับการวาดลวดลายเสื้อผ้าและหมวก (2) ประเภทสีน้ำมัน สีน้ำเงินกรมท่า สีดำ สำหรับ เลื้อ กางเกง และขึ้น ในส่วนเครื่องมือที่ใช้ในการประดิษฐ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ได้แก่ ข้อนตวง ทรายปัดโลโก้ กรรไกรเล็ก คัตเตอร์ ที่คีบ ปืนวงกลม เกรียงเล็ก และลูกกลิ้ง

กิจกรรมที่ 4 การพัฒนาสูตรยาต้มและยาหม่องสมุนไพรไทยทรงดำ สำหรับยาต้มและยาหม่อง ได้พัฒนาสูตรที่สื่อถึงเอกลักษณ์ของชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน โดยส่วนประกอบที่สำคัญได้แก่ มะแขว่น ที่นำมาจากจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่บรรพบุรุษของชาวไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอนได้อพยพมาตั้งถิ่นฐาน ณ ถิ่นที่อยู่ปัจจุบัน มะแขว่นเป็นเครื่องเทศที่มีกลิ่นหอมและคงทน สูตรที่พัฒนาแล้วมีส่วนผสมสำคัญ ดังนี้

(1) ยาต้ม ส่วนผสม เมนทอล 90 กรัม การบูร 60 กรัม พิมเสน 30 กรัม กานพลู 35 กรัม พริกไทยดำ 30 กรัม รกจันทร์ 50 กรัม กระวาน 30 กรัม ดีปลี 20 กรัม อบเชย 30 กรัม โกศหัวบัว 20 กรัม โกศสอ 40 กรัม เปราะหอม 30 กรัม มะแขว่น 50 กรัม

(2) ยาหม่อง ส่วนผสม วาสลีน 25 กรัม พาราฟิน 5 กรัม ยูคาลิปตัส 5 หยด การบูร 5 กรัม น้ำมันระกำ 10 ml น้ำมันหอมระเหย มะนาว 5 หยด ผงมะแขว่น 3 กรัม

• **การดำเนินการขั้นตอนที่ 2** เป็นการถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ และทดลองจำหน่าย ประกอบด้วยกิจกรรมย่อยทั้งสิ้น 5 กิจกรรม ได้แก่

กิจกรรมที่ 1 การออกแบบสื่อการเรียนรู้ เพื่อใช้ในการถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ เป็นรูปแบบของสื่อสิ่งพิมพ์ขนาด A5

กิจกรรมที่ 2 การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ การผลิตยาต้ม และยาหม่อง โดยกลุ่มผู้ช่วยวิทยากร (แม่ไก่) มีจำนวนทั้งสิ้น 10 คน เป็นกลุ่มที่จะมีบทบาทในการเป็นผู้ช่วยวิทยากรในการดำเนินกิจกรรมการถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ การผลิตยาต้มและยาหม่อง ให้กับกลุ่มเป้าหมายต่อไป

กิจกรรมที่ 3 การอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำและการผลิตยาต้ม ยาหม่อง ให้กับกลุ่มเป้าหมายชุมชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน จำนวน 6 กลุ่ม 92 คน

กิจกรรมที่ 4 การอบรมการเพิ่มมูลค่าบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ จากวัฒนธรรมสู่การตลาด
ชุมชน ให้แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพตุ๊กตาไทยทรงดำและผู้สนใจ

กิจกรรมที่ 5 การทดลองด้านการตลาดบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ บรรจุยาต้ม ยาหม่อง

- **การคืนข้อมูลสู่ชุมชน** โดยการจัดกิจกรรมการแสดงผลนิทรรศการเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน เกี่ยวกับต้นแบบผลิตภัณฑ์ การดำเนินงานและผลการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้กับชุมชน และหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งในระดับพื้นที่และระดับจังหวัด

การดำเนินการวิจัยระยะที่ 2 เพื่อประเมินความคิดเห็นของผู้บริโภคต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ โดยสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ยาต้ม และยาหม่อง

- **รูปแบบการวิจัย** ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ประเภทการสำรวจ
- **กลุ่มตัวอย่าง** คือ กลุ่มผู้บริโภคและผู้สนใจในบรรจุภัณฑ์ จำนวน 407 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบตามสะดวก เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน ขนาดกลุ่มตัวอย่างคำนวณได้จากสูตรไม่ทราบขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Srisa-ard, 2010) โดยกำหนดระดับค่าความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับค่าความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ได้ขนาดตัวอย่างอย่างน้อย 384 คน จึงเพิ่มขนาดกลุ่มตัวอย่างเป็น 407 คน
- **เครื่องมือการเก็บรวบรวมข้อมูล** คือ แบบสำรวจความคิดเห็นต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ เกี่ยวกับการออกแบบ ราคา และประโยชน์ใช้สอย ในการสอบถามได้แบ่งกลุ่มชุดตุ๊กตา 10 แบบ ออกเป็น 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ชุดงานมงคลและอวมงคล จำนวน 3 แบบ กลุ่มที่ 2 ชุดเด็กชาย เด็กหญิง จำนวน 2 แบบ กลุ่มที่ 3 ชุดชานาชายและหญิง จำนวน 2 แบบ กลุ่มที่ 4 ชุดหนุ่มสาว จำนวน 2 แบบ กลุ่มที่ 5 ชุดคุณยาย จำนวน 1 แบบ จากนั้นนำข้อคำถามไปดำเนินการหาค่าความเที่ยงตรงตามเนื้อหา โดยใช้เทคนิคการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เป็นผู้ประเมินพบว่า ข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง .66–1 และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคทั้งฉบับเท่ากับ .811
- **การวิเคราะห์ข้อมูล** โดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)
- **การเก็บรวบรวมข้อมูล** ด้วยแบบสอบถามทางระบบออนไลน์

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการออกแบบและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ที่ได้ออกแบบและพัฒนา มีจำนวนทั้งสิ้น 10 แบบ และได้ตั้งชื่อให้กับตุ๊กตาแต่ละแบบเพื่อให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ โดยเป็นชื่อที่ชาวไทยทรงดำนิยมใช้เรียกชื่อบุคคล ทั้งนี้ตุ๊กตาไทยทรงดำแยกเป็นกลุ่มตามแบบเครื่องแต่งกาย ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ชุดงานมงคลและอวมงคล จำนวน 3 แบบ แบ่งเป็น ชาย 1 แบบ และหญิง 2 แบบ

กลุ่มที่ 2 ชุดเด็กชายและเด็กหญิง จำนวน 2 แบบ แบ่งเป็น ชาย 1 แบบ และหญิง 1 แบบ

กลุ่มที่ 3 ชุดชานาชาย และหญิง จำนวน 2 แบบ แบ่งเป็น ชาย 1 แบบ และหญิง 1 แบบ

กลุ่มที่ 4 ชุดชายหนุ่ม และหญิงสาว จำนวน 2 แบบ แบ่งเป็น ชาย 1 แบบ และหญิง 1 แบบ

กลุ่มที่ 5 ชุดคุณยาย จำนวน 1 แบบ ได้แก่ หญิง 1 แบบ

รายละเอียดของบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำทั้ง 10 แบบ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ

กลุ่ม	ภาพตุ๊กตา	ชื่อตุ๊กตา	เพศ	ข้อมูลการแต่งกาย
ชุดงานมงคล และอวมลคล		บ่าวคำ	ชาย	สวมเสื้อฮั๊ตเสื้อเข้ตมีปก ไปร่วมงานเสนเรือน
		สาวงามใจ	หญิง	สวมเสื้อฮั๊ตเสื้อก้อม นุ่งผ้าซิ่นลายแตงโม สะพายกะเหล็บไปร่วม งานแต่งงานและงานมงคล
		แม่เหื่อน	หญิง	สวมเสื้อฮั๊ตกลับด้านในที่มี ลวดลายออกสวมฮั๊ตเสื้อก้อม นุ่งผ้าซิ่นลายแตงโมไปร่วม งานศพ
ชุดเด็กชาย และเด็กหญิง		น้องมะกอน (ชื่ออุปกรณ์ที่ ใช้โยนในการ ละเล่นพื้นบ้าน ของชาวไทย ทรงดำ)	ชาย	สวมเสื้อก้อม คาคกระเป่าที่เอว สวมหมวก (มู่) สำหรับเด็กผู้ชาย
		น้องมะแชน (ชื่อเครื่องเทศ ชนิดหนึ่งที่ใช้ใน การปรุงอาหาร ของชาวไทย ทรงดำ)	หญิง	สวมเสื้อก้อม ผ้าซิ่นลายแตงโม สวมหมวก (มู่) สำหรับเด็กผู้หญิง

ตารางที่ 1 บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ (ต่อ)

กลุ่ม	ภาพตุ๊กตา	ชื่อตุ๊กตา	เพศ	ข้อมูลการแต่งกาย
ชุดชานา ชายและหญิง		อ้ายลุง	ชาย	สวมเสื้อก้อม คาดผ้าขาวม้า ที่เอว สวมงอบป้องกันแดด เพื่อออกไปทำนา
		เอ๋มป้า	หญิง	สวมเสื้อก้อม นุ่งผ้าซิ่นลาย แตงโม โปกหัวกันแดดด้วย ผ้าเปียว เพื่อออกไปทำนา
ชุดชายหนุ่ม และหญิงสาว		ฝ่ายปอย	ชาย	สวมเสื้อก้อมทับเสื้อเชิ้ตมีปก คาดกระเป๋าทิเอว
		ไหมใจ	หญิง	สวมเสื้อก้อม นุ่งผ้าซิ่นลาย แตงโม คาดผ้าที่ไหล่ปักลาย ดอกเปียวสวยงาม
ชุดคุณยาย		เอ๋มเฒ่า	หญิง	ใช้ผ้าเปียว (เป็นแถบผ้าฝ้าย ทอมือสีดำและมีการปักลวดลาย ที่ชายผ้า) เป็นผ้าคาดดอกหรือ เรียกว่าผ้าฮ้างนม นุ่งผ้าซิ่น ลายแตงโม

ที่มา : Researcher

- บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำแต่ละแบบ มีขนาดสัดส่วน ประกอบด้วยความกว้าง 4-5 เซนติเมตร และความสูง 5-7 เซนติเมตร ภายในบรรจุยาต้ม ยาหม่อง ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ยาต้ม ยาหม่อง
ที่มา : Researcher

- ได้ออกแบบตราประทับเพื่อเป็นการสื่อสารและประชาสัมพันธ์ตุ๊กตาไทยทรงดำว่าเป็นผลิตภัณฑ์เฉพาะของชุมชนตำบลบ้านดอน โดยจะประทับลงบนผลิตภัณฑ์ทุกชิ้น ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตราประทับบนบรรจุภัณฑ์
ที่มา : Researcher

นอกจากนี้ได้นำบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำทั้ง 10 รูปแบบ ยื่นขอจดทะเบียนสิทธิบัตรด้านการออกแบบกับกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์

2. ผลการสำรวจความคิดเห็นที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ บรรจุยาต้มและยาหม่อง มีดังนี้

2.1 ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการสำรวจ จำนวนทั้งสิ้น 407 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 67.57) อายุระหว่าง 20–29 ปี (ร้อยละ 29.24) ศึกษาในระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 49.87) มีอาชีพเป็นข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจ (ร้อยละ 36.12) และมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 15,000 บาท/เดือน (ร้อยละ 35.63)

2.2 ข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ยาต้ม และยาหม่อง ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี

ตารางที่ 2 ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ รายแบบ

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
แบบที่ 1 ชุดร่วมงานมงคลและอวมงคล	4.18	0.72	มาก
แบบที่ 2 ชุดเด็กชายและเด็กหญิง	4.24	0.71	มาก
แบบที่ 3 ชุดชวานาชายและหญิง	4.22	0.71	มาก
แบบที่ 4 ชุดหนุ่มสาว	4.23	0.71	มาก
แบบที่ 5 ชุดคุณยาย	4.20	0.72	มาก
ความคิดเห็นโดยรวม	4.21	0.72	มาก

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำรายแบบพบว่า ภาพรวมผู้บริโภคเห็นด้วยกับการออกแบบ ราคา และประโยชน์ใช้สอยของบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำในระดับมาก ($\bar{x} = 4.21$, S.D. = 0.72) เมื่อพิจารณาแต่ละรูปแบบผลิตภัณฑ์พบว่า อยู่ในระดับมากทุกรูปแบบ เรียงลำดับดังนี้ แบบที่ 2 ชุดเด็กชายและเด็กหญิง ($\bar{x} = 4.24$, S.D. = 0.71) แบบที่ 4 ชุดหนุ่มสาว ($\bar{x} = 4.23$, S.D. = 0.71) แบบที่ 3 ชุดชวานาชายและหญิง ($\bar{x} = 4.22$, S.D. = 0.71) แบบที่ 5 ชุดคุณยาย ($\bar{x} = 4.20$, S.D. = 0.72) และแบบที่ 1 ชุดร่วมงานมงคลและอวมงคล ($\bar{x} = 4.18$, S.D. = 0.72)

ตารางที่ 3 ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ รายด้าน

รายการ	$\bar{x}$	S.D.	การแปลผล
ด้านการออกแบบ	4.32	0.67	มาก
ด้านราคา	4.02	0.76	มาก
ด้านประโยชน์ใช้สอย	4.26	0.69	มาก

ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำรายด้านพบว่า ผู้บริโภคเห็นด้วยกับด้านการออกแบบ ด้านราคา และด้านประโยชน์ใช้สอยของบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ในระดับมากทุกด้าน โดยเห็นด้วยในด้านการออกแบบมากที่สุด ($\bar{x} = 4.32$, S.D. = 0.67) รองลงมาคือ ด้านประโยชน์ใช้สอย ($\bar{x} = 4.26$, S.D. = 0.69) และด้านราคา ($\bar{x} = 4.02$, S.D. = 0.76)

3. ผลการถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ

3.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ การผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ การผลิตยาต้มและยาหม่อง ได้แก่ 1) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่ทีมผู้ช่วยวิทยากร (แม่ไก่) จำนวน 10 คน ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมฯ มีความพึงพอใจต่อการอบรมฯโดยรวมในระดับมากที่สุด 2) การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแก่กลุ่มนักเรียนและประชาชน ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งแบ่งเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ โรงเรียนวัดกลางบ้านดอน โรงเรียนวัดศรีสร้อยเพชร โรงเรียนบ้านหัวท้านบ โรงเรียนวัดยางสว่างอารมณ์ และ ประชาชนทั่วไป 2 กลุ่ม จำนวนทั้งสิ้น 92 คน ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมฯ มีความพึงพอใจต่อการอบรมฯโดยรวมในระดับมาก การอบรมการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ จากวัฒนธรรมสู่การตลาดชุมชน แก่สมาชิกกลุ่มอาชีพตุ๊กตาไทยทรงดำและผู้สนใจ จำนวน 13 คน ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้ารับการอบรมฯ พบว่า โดยรวมมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด

3.2 การจัดกิจกรรมเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน เป็นการรายงานผลการดำเนินงานและส่งมอบข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ในการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำยาต้มและยาหม่อง เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ของชุมชน โดยจัดกิจกรรมในรูปแบบของการนำเสนอรายงาน ประกอบนิทรรศการ ณ ศูนย์ฟื้นฟูวัฒนธรรมไทรดำโบราณ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรี ในวันพฤหัสบดีที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ซึ่งผู้เข้าร่วมกิจกรรม ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ อาทิ ปลัดจังหวัดสุพรรณบุรี สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด อุตุสหกรณ์จังหวัด วัฒนธรรมจังหวัด การท่องเที่ยวจังหวัดสุพรรณบุรี เป็นต้น กลุ่มเครือข่ายทางด้านวัฒนธรรม กลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน กลุ่มขับเคลื่อนองค์ความรู้และสร้างนโยบายเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืน ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านดอน ศูนย์การศึกษาอนุรักษและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภออุ้มทอง ตลอดจนประชาชนทั่วไป และเนื่องจากกิจกรรมดำเนินการภายใต้มาตรการควบคุมการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จึงควบคุมจำนวนผู้เข้าร่วมกิจกรรม โดยมีผู้ลงทะเบียนเข้าร่วมกิจกรรมทั้งสิ้น 54 คน ผลการสำรวจความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมการคืนข้อมูล โดยรวมในระดับมากที่สุด

3.3 การทดลองด้านการตลาด นำบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำยาต้มยาหม่อง ไปจัดแสดงในงานต่าง ๆ 4 งาน ได้แก่ (1) งานมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2564 Thailand Research EXPO 2021 ระหว่างวันที่ 22-26 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 (2) งานอัตลักษณ์แห่งสยาม ครั้งที่ 12 และงาน Crafts Bangkok 2021 มหกรรมงานแสดงสินค้าศิลปหัตถกรรมและงานคราฟต์ ระหว่างวันที่ 9-12 ธันวาคม พ.ศ. 2564 ศูนย์นิทรรศการและการประชุมไบเทค บางนา (3) งานเกษตรแฟร์ ประจำปี 2565 ระหว่างวันที่ 28 มกราคมถึง 5 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565 ณ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และ (4) งานอนุสรณ์ดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี ประจำปี 2565 ระหว่างวันที่ 5-18 มีนาคม พ.ศ. 2565 ณ พระบรมราชานุสรณ์ดอนเจดีย์ การนำผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำไปจัดแสดงนี้เพื่อให้ผู้บริโภคได้ทดลองใช้ และเป็นการทดลองทางด้านการตลาด โดยจัดจำหน่ายที่ราคาตัวละ 159 บาท ซึ่งพบว่าผู้บริโภคให้ความสนใจกับบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำบรรจุยาต้มและยาหม่องเป็นอย่างมาก โดยในด้านของตัวผลิตภัณฑ์นั้นผู้บริโภคมีความคิดเห็นว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ดีมีความสวยงาม น่ารัก สะท้อนวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยทรงดำได้เป็นอย่างดี ส่วนยาต้มและยาหม่องก็มีกลิ่นหอมของมะแขว่นที่โดดเด่น ส่วนในด้านการตลาดนั้นพบว่า ผู้บริโภคได้ให้ความสนใจในตัวผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับ (1) การนำไปใช้จริง เป็นของใช้ที่สามารถพกพาหรือตั้งไว้บนโต๊ะทำงาน

ที่ใช้ในการสุตมเพื่อผ่อนคลาย บรรเทาอาการเวียนได้ (2) การใช้เป็นของขวัญ ของฝาก ของที่ระลึก เนื่องจากผลิตภัณฑ์สามารถใช้ได้จริงและมีความสวยงาม แปลกใหม่ สะท้อนถึงวัฒนธรรมของชาวไทย ทรงดำ (3) การส่งออก จากการจัดแสดงพบว่า ภาคเอกชน โดยเฉพาะบริษัทที่ดำเนินการเกี่ยวกับการส่งออกสินค้า ได้ให้ความสนใจเนื่องจากเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตลาดต่างประเทศ เช่น จีน มีความนิยมในยาต้ม ยาหม่องของไทยอยู่แล้ว ประกอบกับความสวยงามของบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตา จึงให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

3.4 การจัดตั้งกลุ่มอาชีพตุ๊กตาทไทยทรงดำบ้านดอน หลังจากได้ดำเนินการกระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาบรรจุภัณฑ์จากวัฒนธรรมของชาวไทยทรงดำสู่การใช้ประโยชน์และสร้างความยั่งยืนของชุมชน ณ ตำบลบ้านดอน อำเภออุ้มทอง จังหวัดสุพรรณบุรีนี้ และจากการนำผลิตภัณฑ์ไปทดลองจำหน่ายพบว่า ผลิตภัณฑ์ได้รับความนิยม เป็นที่ต้องการของตลาด ทางคณะผู้วิจัยได้หารือกับชุมชน เกี่ยวกับการจัดตั้งกลุ่มอาชีพขึ้นเพื่อสานต่อกิจกรรมการผลิตตุ๊กตาทไทยทรงดำให้เกิดความยั่งยืนและสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อไป จึงมีมติจัดตั้งกลุ่มอาชีพเป็นประเภทกลุ่มอาชีพทั่วไป ชื่อกว่า “กลุ่มอาชีพตุ๊กตาทไทยทรงดำบ้านดอน” ดำเนินการยื่นขอจดทะเบียนกลุ่มต่อองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลบ้านดอน เลขทะเบียนที่ 01/2565 เมื่อวันที่ 11 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2565

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลลัพธ์การวิจัยที่สำคัญ การวิจัยครั้งนี้ได้ผลลัพธ์จากการวิจัยที่สำคัญและโดดเด่นคือ บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาทไทยทรงดำที่บรรจุยาต้มยาหม่อง มีจุดเด่นคือ เป็นสินค้าสะท้อนเอกลักษณ์และวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยการนำมิติทางวัฒนธรรมมาเพิ่มคุณค่าและเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและสังคม บรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาทไทยทรงดำเป็นงานปั้นด้วยมือ มีรายละเอียดของการปั้นที่สวยงาม แสดงถึงความละเอียดประณีต ตุ๊กตาแต่ละแบบบอกเล่าเรื่องราวที่สื่อถึงวิถีชีวิตผ่านวัฒนธรรมการแต่งกายที่ครอบคลุมทุกช่วงวัย มีการตั้งชื่อให้กับตุ๊กตาโดยเป็นชื่อที่ชาวไทยทรงดำนิยมใช้เรียกชื่อบุคคลเพื่อส่งเสริมให้เกิดความเป็นเอกลักษณ์ มีตราประทับทุกชิ้นเพื่อบ่งชี้ว่าบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตานี้เป็นของชุมชนไทยทรงดำ ตำบลบ้านดอน สอดคล้องกับการศึกษาของ Piriyabenjawat (2019) การออกแบบบรรจุภัณฑ์เป็นรูปทรงที่ผสมผสานเอกลักษณ์ไทยผ่านงานปั้นดินเป็นตัวละครไทยต่าง ๆ ได้แก่ ช้าง มวยไทย ฝั่เสื้อสมุทร สิ้นสมุทร สุตสาคร พระอภัยมณี ม้านิลมังกร ทศกัณฐ์ หนุมาน หรือรูปแบบอื่น ๆ ที่สื่อถึงความเป็นไทย สามารถขายได้ในราคา 100 บาทขึ้นไป นอกจากเป็นการเพิ่มรายได้แล้วยังเพิ่มจำนวนยอดขายได้อีกทางหนึ่งด้วย และสอดคล้องกับการศึกษาของ Sikarass (2014) การออกแบบบรรจุภัณฑ์สำหรับยาต้ม ยาหม่องสมุนไพร ได้แรงบันดาลใจมาจาก “โขน” เรื่องรามเกียรติ์ซึ่งเป็นวรรณคดีสำคัญเรื่องหนึ่งของไทย ด้วยการนำเอกลักษณ์ของตัวละครที่สำคัญในเรื่องมาออกแบบเป็นบรรจุภัณฑ์เครื่องเคลือบดินเผาในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความสวยงามและสะดวกในการใช้สอย

2. ผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาทไทยทรงดำใน 3 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการออกแบบ ด้านราคา และด้านประโยชน์ใช้สอย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก แสดงว่าบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาทไทยทรงดำมีความสวยงาม น่าใช้ ราคาเหมาะสม เป็นสิ่งที่ดึงดูดใจผู้บริโภค สอดคล้องกับ Janpla et al. (2016) การสร้างสินค้าให้ดึงดูดใจผู้บริโภค โดยให้ความสำคัญกับประโยชน์ใช้สอย ซึ่งต้องพิจารณา

ทั้งในส่วนของผู้บริโภคใช้สอยด้านจิตใจ โดยการทำให้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกิดความพึงพอใจหรือถูกใจ เช่น การมีลวดลายสีสันทึ่สะดุดตาน่าสนใจ มีมูลค่ามากกว่าราคาที่ตั้งไว้และดูดีมีระดับ เป็นสัญลักษณ์แสดงภาพพจน์ของภูมิฐานะ และผู้บริโภคใช้สอยทางกายภาพ ซึ่งเป็นผู้บริโภคใช้สอยโดยตรงต่อผู้ใช้สามารถจับต้องใช้งานได้ตามที่กำหนดไว้ อีกส่วนหนึ่งที่นักออกแบบต้องให้ความสำคัญคือ การคงเอกลักษณ์และวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยทรงดำทั้งเครื่องนุ่งห่มในชีวิตประจำวันและในพิธีการ ได้แก่ ย่าม ผ้าเปียวหรือผ้าฮ้างนม ผ้าทอลายแตงโม เสื้อฮี เสื้อก้อม กระเป๋าคาดเอว หมวก และความเชื่อเกี่ยวกับสีต่าง ๆ ของชาวไทยทรงดำ มาเป็นสีส่วนประกอบต่างๆของตุ๊กตาไทยทรงดำ ได้แก่ สีผมของตุ๊กตาเป็นสีฟ้า สีฟ้าเหลืองขาว สีเขียว สีของเสื้อผ้าเป็นสีครามเข้มเกือบดำ ตกแต่งลวดลายด้วยดอกต่าง ๆ หรือเส้นสายลวดลายที่มีสีเหลือง สีส้ม สีแดง

3. การถ่ายทอดกระบวนการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำ ประกอบด้วยการอบรมกระบวนการผลิตให้กลุ่มแม่ไก่ (ผู้ช่วยวิทยากร) เพื่อให้เป็นต้นแบบนำไปถ่ายทอดยังกลุ่มอื่น ๆ กลุ่มสถานศึกษาเพื่อปลูกฝังค่านิยม สร้างจิตสำนึก รักษาสืบทอดวัฒนธรรมภูมิปัญญาไทยทรงดำ กลุ่มประชาชนทั่วไปเพื่อส่งเสริมการเพิ่มรายได้ของครอบครัว การอบรมการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำจากวัฒนธรรมสู่การตลาดชุมชน เพื่อให้กลุ่มอาชีพมีช่องทางการจัดจำหน่ายเข้าถึงกลุ่มลูกค้าผ่านช่องทางออนไลน์ได้ การจัดกิจกรรมเพื่อคืนข้อมูลสู่ชุมชน เป็นการส่งมอบข้อมูลความรู้ต่าง ๆ ในการผลิตบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ของชุมชนและประโยชน์ในการขับเคลื่อนองค์ความรู้ ซึ่งทางอุตสาหกรรมจังหวัดได้ให้ความสนใจโดยสนับสนุนให้นำ “น้องเหน่อ” ซึ่งเป็นสัญลักษณ์การประชาสัมพันธ์ บริการ และสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดสุพรรณบุรี มาพัฒนาเป็นบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาที่มีรูปแบบการประดิษฐ์ลักษณะเดียวกับตุ๊กตาไทยทรงดำ เพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งในการผลิตตุ๊กตาให้สอดคล้องกับความต้องการในพื้นที่ การทดลองขายซึ่งผู้บริโภคเห็นว่าผลิตภัณฑ์ดังกล่าวมีความสวยงาม น่ารัก สะท้อนวัฒนธรรมการแต่งกายของชาวไทยทรงดำได้เป็นอย่างดี ส่วนยาต้มและยาหม่องก็มีกลิ่นหอมของมะแขว่นที่โดดเด่น สามารถนำไปใช้เป็นของฝากของที่ระลึก และภาคเอกชนมีความสนใจในการส่งออกตลาดต่างประเทศ ทั้งหมดนี้นำไปสู่การจัดตั้งกลุ่มอาชีพตุ๊กตาไทยทรงดำบ้านดอนที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพการผลิต การตลาด ส่งเสริมการบริหารจัดการกลุ่ม และมีการสร้างรายได้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาแนวทางการจัดการส่งเสริมกลุ่มอาชีพชุมชน ตำบลบางชะแยง อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ของ Anukun (2022) ที่พบว่าการจัดตั้งกลุ่มอาชีพจะก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การดำเนินธุรกิจ เกิดองค์ความรู้ในชุมชน สร้างรายได้ และเพิ่มความเข้มแข็งให้กับชุมชน ส่งผลให้สามารถพัฒนาไปสู่การเป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้และพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ผลจากการศึกษาทางคณะผู้วิจัยได้สร้างคู่มือการผลิตตุ๊กตาไทยทรงดำ และคลิปวิดีโอ ซึ่งผู้สนใจสามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และนำไปเป็นทางเลือกหนึ่งในการสร้างอาชีพและรายได้ให้แก่ตนเองได้
2. ผลจากการศึกษาความคิดเห็นของผู้บริโภคที่มีต่อบรรจุภัณฑ์ตุ๊กตาไทยทรงดำโดยรวมอยู่ในระดับมาก จึงควรพัฒนาและประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่รู้จักมากยิ่งขึ้น โดยการเข้าร่วมจัดแสดงสินค้าในงานต่าง ๆ ทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับจังหวัด และระดับประเทศอย่างสม่ำเสมอ

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัย ประกอบด้วย รุจิราภา งามสระคู โสรณา เครือเมฆ อะเคื้อ กุลประสูติติลก วุฒิชัย แพงาม และศุภกิจ สดสี ขอขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร และชุมชนตำบลบ้านดอนที่สนับสนุนกิจกรรมของโครงการ งานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจากคณะกรรมการวิชาการและจริยธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร เลขที่ โครงการวิจัย 02.013/65 วันที่ 13 พฤศจิกายน 2564

References

- Anukun, M. (2022). Management Guidelines for the Promotion of Community Occupational Groups in Bang Khayang Sub-district, Mueang District, Pathum Thani Province. *Journal of Management Science Review*, 24(1), 137–145.
- Bandon Subdistrict Municipality. (2018). **History, Condition, and Background Information**. <https://www.bandon.go.th/>
- Janpla, J., Songsuwong, W., Kijkar, P. & Wongsaming, S. (2016). Development of Thai Song Dum Woven Fabric Products to Add Value Following the Creative Economy Concept. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 9(2), 1–17.
- Ngamsakoo, R. & Pollawan, P. (2018). Knowledge and Product Development from Thai Song Dum's Native Textiles in Bandon Sub-district, U-thong District, Suphanburi Province. *Journal of Community Development and Life Quality*, 6(1), 176–201.
- Piriyabenjawat, J. (2019). Herbal Inhaler and the Concept of Creating Packaging Innovation of Herbal Inhaler Products. *Dusit Thani College Journal*, 13(2), 479–492.
- Sikaress, S. (2014). **Inhalant and Herb Balm Inspired by the Character of Khon**. Silpakorn University.
- Srisa-ard, B. (2010). **Principles of Research**. Surivitayasarn.
- Tintasuwan, B. (2002). **Study of Cloth and Clothing of Thai Song Dum People, Nong Prong Sub-district, Khao Yai District, Phetchaburi Province**. Ramkhamhaeng University.